

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.01.098>

УДК 346.7: 351.824.11

Артем СОЛОГУБ, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,  
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень  
імені В.К. Макутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна  
ID 0009-0002-7197-4921

## ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ І ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

**Ключові слова:** енергоефективність, альтернативні джерела енергії, суб'єкт господарювання, енергозбереження, податкові пільги, видобуток (генерування) енергії.

*Проведено аналіз положень законів України, зокрема «Про енергетичну ефективність» і «Про альтернативні джерела енергії», у частині визначення понять енергоефективності, енергії, засад ощадливого ставлення до використання енергії, Фонду енергоефективності, традиційних та альтернативних джерел енергії тощо. Показано, що відновлювані джерела енергії та вторинні енергетичні ресурси є двома складовими альтернативних класичним джерелами енергії. У реаліях воєнного стану і загроз енергетиці запропоновано застосування механізму стимулювання розвитку суб'єктів малого бізнесу у сфері генерації енергії з альтернативних джерел.*

**Вступ.** Реалії функціонування української економіки, державної і суспільної сфери вказують на важливість енергетичної сфери, що охоплює виробництво, передавання та розподілення електроенергії, теплової та іншої енергії, її зберігання й використання промисловими і побутовими споживачами. Питання енергозбереження завжди було актуальним у будь-якій країні світу, оскільки електроенергія чи теплова енергія не береться нізвідки, а її генерування має значні різноманітні витрати. Сьогодні сфера енергетики України вимушена долати багато додаткових проблем, пов'язаних із загрозами з боку російської федерації, потребами підвищення ступеня енергоефективності в умовах майбутнього вступу до ЄС, необхідністю удосконалення нормативної бази переходу до генерування енергії з альтернативних джерел. В умовах дії правового режиму воєнного стану, в якому Україна перебуває з 24 лютого 2022 р., важливість енергоефективності та заощадливого ставлення як до виробництва, так і до використання енергії зростає у рази. На прикладі української сучасності важливість енергоефективності та енергозбереження стали зрозумілі в усьому світі. Водночас не менш важливою набуває використання альтернативних джерел енергії, які не загрожують довкіллю, та є альтернативою

Цитування: Сологуб А. Правове забезпечення розвитку альтернативних джерел енергії і підвищення рівня енергоефективності. *Економіка та право*. 2025. № 1. С. 98—106. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.01.098>

енергії, отриманій класичним «брудним» способом. Альтернативна енергетика у більшості країн світу, зокрема і в Україні, представлена суб'єктами малого бізнесу, має відносно невеликі обсяги генерувальних потужностей. Цим альтернативна енергетика є відносно безпечнішою, як порівняти з потужними класичними електростанціями та електромережами, які часто є економічно виправданою ціллю для атаки ворожих ракет, снарядами і безпілотними системами. Тому сьогодні в українській правовій науці актуалізується проблематика подальшого розвитку й удосконалення законодавства про енергозбереження та виробництво (генерування) енергії з альтернативних джерел, що повинно сприяти подоланню проблеми дефіциту електричної та іншої енергії в умовах воєнного стану.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблематика енергоефективності, заощадження енергії та виробництва енергії з альтернативних джерел піднімалась у багатьох роботах українських дослідників. На питання про підвищення енергоефективності, подолання проблеми дефіциту електричної та іншої енергії тощо шукали відповіді такі українські вчені (в основному юристи та економісти): О.Ю. Акименко [1], О.М. Бабина [2, 3], О. Бодак [4], В.В. Волохін [5], І.В. Гончарук [6], С.М. Грудницька [7], Б.В. Деревянко [8], Г.Д. Джумагельдієва [9], Ю.В. Дзядикович [10], М.Д. Домашенко [11], Н.В. Єремєєва [12], О.Ю. Ілларіонов [13], Л.І. Ішук [14], Г.М. Калетнік [15], Р.С. Кірін [16; 17], М.М. Кузьміна [18], О.І. Кулик [19], С.В. Нараєвський [20], П.Д. Неміш [21], А.В. Павлига [22], Т.Г. Попович [23], Г.М. Христенко [24], А.В. Череп [25], Є.Є. Шкурідін [26] та ін. Проте досі залишаються невирішеними серйозні проблеми у сфері енергетики. Вони проявляються у планових і позапланових відключеннях енергопостачання. Посилення рівня енергоефективності і використання альтернативних джерел енергії сприятиме подоланню проблеми енергозабезпечення держави в умовах воєнного стану.

**Метою статті** є науковий аналіз сутності такого правового явища, як «енергоефективність» та супутніх із ним понять, а також внесення пропозицій і рекомендацій до чинного законодавства щодо удосконалення напрямів правового забезпечення енергоефективності в Україні та підтримки розвитку альтернативних джерел енергії.

**Виклад основного матеріалу.** Спочатку можна проаналізувати визначення ключових понять, надане у нормативних актах, і визначити напрями розвитку енергоефективності та правового забезпечення використання альтернативних джерел енергії. Так, у ст. 1 «Визначення термінів» Закону України від 21.10.2021 № 1818-IX «Про енергетичну ефективність» п. 6 визначено енергетичну ефективність як «кількісне співвідношення між роботою, послугами, товарами або енергією на виході та витраченою енергією на вході». Водночас у п. 10 цієї статті енергією визначено «усі види палива та енергії, які використовуються в національній економіці, зокрема природний газ, вугілля, нафта, нафтопродукти, скраплений газ, відновлювані джерела енергії, теплова енергія, електрична енергія та будь-які інші форми енергії, визначені у нормативних актах про статистику в галузі енергетики». М.М. Кузьміна, характеризуючи поняття «енергія» з економічної та правової точок зору як самостійного об'єкта відносин, вказує, що необхідність купівлі-продажу енергії, а також установа відповідальності у кримінальному праві за її крадіжку, поставили питання щодо права власності на енергію та необхідності визнання її річчю, товаром [18, с. 135]. Енергія є товаром, який вимірюється у фізичних і фінансових показниках, є об'єктом купівлі-продажу, постачання у відповідних договорах, і навіть часто стає засобом реалізації державної політики.

Називним вище Законом України закладено певні засади ощадливого ставлення до використання енергії. Так, вони сконцентровані у ст. 15 «Стимулювання енергоефективності у сфері передачі та розподілу електричної енергії, транспортування та розподілу природного газу» та 18 «Популяризація та стимулювання підвищення рівня енергоефективності серед споживачів». Ці засади є розгалуженими і складними, проте норми, які їх визначають, як і сам Закон, діють лише приблизно два роки. Важливою є норма ст. 19 цього Закону — «Державні фонди стимулювання енергоефективності», а також значна кількість норм Закону України від 08.06.2017 № 2095-VIII «Про Фонд енергоефективності». Згідно із ч. 1 ст. 1 цього Закону «Фонд енергоефективності утворюється з метою підтримки ініціатив щодо енергоефективності, впровадження інструментів стимулювання і підтримки здійснення заходів з підвищення

рівня енергетичної ефективності будівель та енергозбереження (далі — заходи з енергоефективності), зокрема в житловому секторі, з урахуванням національного плану щодо енергетичної ефективності, зменшення викидів двоокису вуглецю з метою виконання Паризької угоди, впровадження *acquis communautaire* Європейського Союзу та Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, забезпечення дотримання Україною міжнародних зобов'язань у сфері енергоефективності». Цей Фонд утворюється за постановою Кабінету Міністрів України на основі державного майна, отримує статус юридичної особи, діє на основі статуту, зміст якого визначено у ст. 2 «Статут Фонду енергоефективності», надає гранти і фінансову підтримку різноманітним суб'єктам господарювання та громадянам України, розробляє й контролює дотримання критеріїв енергоефективності та виконує значну кількість функцій, названих у ст. 15 «Функції Фонду» цього Закону України. Фонд фінансує заходи з енергоефективності, а також деякі види робіт (послуг), що не відносяться до заходів з енергоефективності, проте уможливають проведення перших, як це визначено у ст. 18 «Заходи, що фінансуються Фондом» за умови, що проекти з енергоефективності відповідають вимогам, визначеним у ст. 19 названого Закону України «Про Фонд енергоефективності». Водночас забезпечення енергоефективності передбачено і в умовах функціонування ринку електричної енергії України. Так, серед принципів функціонування ринку електричної енергії, названих у ч. 2 ст. 3 «Принципи функціонування ринку електричної енергії» Закону України від 13.04.2017 № 2019-VIII «Про ринок електричної енергії», є принцип енергоефективності та захисту довкілля; а система розподілу електричної енергії серед іншого за ст. 45 «Розподіл електричної енергії» має бути побудована з урахуванням принципів економічної ефективності, енергоефективності; державна політика в електроенергетиці поза тим спрямована на забезпечення умов і застосування заходів для розвитку енергоефективності в електроенергетиці, управління попитом та енергозаміщення, що впливає із ч. 1 ст. 5 «Державна політика в електроенергетиці» Закону України «Про Фонд енергоефективності». Під час розроблення проєктної документації для будівництва генерувальних потужностей також треба дотри-

муватися вимог стосовно використання енергоефективних технологій, що передбачено ч. 2 ст. 28 «Порядок будівництва генеруючих потужностей», а оператор системи розподілу електроенергії згідно із ч. 1 ст. 46 «Функції, права та обов'язки оператора системи розподілу» здійснює планування розвитку системи розподілу з урахуванням заходів з енергоефективності.

Очевидно, що енергоефективність повинна отримати місце в усіх видах і способах виробництва енергії. Слід погодитись із класифікацією традиційних енергоресурсів, наданою вітчизняним дослідником, за якою до таких «...належать всі джерела енергії, які є первинними джерелами енергії сучасної енергетики, це всі види невідновлювальних джерел енергії (вугілля, нафта, природний газ, горючі сланці, ядерна енергія та ін.), а також торф, дрова, гідроенергія великих водотоків та мускульна сила тварин і людей» [20, с. 259].

Отже, наведені положення трьох законів України закладають основи енергозбереження в державі і створюють базу для стимулювання громадян, домогосподарств і суб'єктів господарювання до вживання заходів із енергозбереження. У сьогоденні реальності небезпечності функціонування суб'єктів великого енергетичного бізнесу важливе значення мають суб'єкти малого бізнесу і домогосподарства, які розвивають альтернативні джерела енергії. Основним нормативним актом, що регулює такі відносини, є Закон України від 20.02.2003 № 555-IV «Про альтернативні джерела енергії», де у ст. 1 «Визначення термінів» під альтернативними джерелами енергії розуміються «відновлювані джерела енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, гідротермальна, аеротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів». Є.Є. Шкурідін критикує застосування інституту «альтернативні» стосовно енергетики, оскільки, на його думку, у жодному законодавчому акті України чітко не зазначається саме до чого вказані джерела енергії виступають альтернативою (замінником), а тому пропонує використовувати термін «відновлювальні» [26, с. 44]. Як видно із нормативно-

го визначення, відновлювані джерела енергії та вторинні енергетичні ресурси є двома складовими джерелами енергії, що альтернативні класичним. З цього приводу молода українська дослідниця вказує, що «відновлювані джерела енергії належать до категорії природних енергетичних ресурсів і є одним із видів природних ресурсів, тоді як вторинні енергетичні ресурси хоча і залишаються енергетичними ресурсами, проте вже не належать до природних ресурсів» [4, с. 58]. Однак використання вторинних енергетичних ресурсів може бути вигідним не лише із точки зору захисту екології і знищення сміття. Є інформація, за якою «з біомаси отримують учетверо більше енергії, ніж виробляє ядерна енергетика. Домінуючим напрямом енергетичного використання біогазу в ЄС є виробництво електроенергії з подальшим постачанням до електричної мережі. В Україні виробництво біогазу з твердих побутових відходів є одним із найперспективніших напрямів, адже щороку утворюється приблизно 10 млн тонн відходів» [1, с. 44]. У будь-якому випадку усі названі вторинні енергетичні ресурси нарівні із відновлюваними джерелами енергії є альтернативними джерелами енергії. А антонімом альтернативним джерелам енергії можна вважати класичні або традиційні джерела чи ресурси. До того ж «використання альтернативних паливноенергетичних ресурсів слід вважати стратегічним напрямом вирішення паливно-енергетичних проблем, оскільки традиційні технології державного забезпечення енергоресурсами є обмеженими і в перспективі не забезпечать потреби споживачів» [21, с. 143]. І таку думку було висловлено ще 2015 року, коли не було масованих ракетних ударів по об'єктах української класичної, або традиційної енергетики. А сьогодні роль і значення альтернативних джерел енергії та, відповідно, альтернативних генерувальних потужностей, є значно вищою. Вітчизняні економісти пропонують наведені три категорії розділяти за ознаками. Тобто категорію «відновлювані» варто використовувати в розумінні природної сутності утворення енергетичних ресурсів, а категорію «нетрадиційні» — у розумінні рівня та масштабу освоєння. Категорія «альтернативні» має об'єднувати джерела енергії, які за своєю сутністю є альтернативою чи заміником традиційних джерел енергії, а тому ця категорія, на думку вчених, має бути основною [15, с. 8].

Названим вище Законом України «Про альтернативні джерела енергії» в окремих статтях визначено методи і способи стимулювання виробництва і споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, зокрема, через встановлення і застосування Національною комісією, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг «зелених» тарифів: ст. 9 «Стимулювання виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел», ст. 9<sup>1</sup> «Стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії», ст. 9<sup>2</sup> «Надбавка до “зеленого” тарифу, аукціонної ціни за дотримання рівня використання обладнання українського виробництва», ст. 9<sup>3</sup> «Стимулювання виробників електричної енергії з альтернативних джерел енергії, які за результатами аукціону набули право на підтримку», ст. 9<sup>4</sup> «Особливості встановлення “зеленого” тарифу для суб'єктів господарювання, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії, у період з 1 серпня 2020 року». Ці способи стимулювання потрібно враховувати і застосовувати суб'єктам господарювання та домогосподарствам з метою поширення використання альтернативних джерел енергії, що має бути вигідним для обох сторін. Український економіст вказує, що «альтернативні джерела енергії, які можна використовувати на українських підприємствах: сонячна енергія, енергія вітру і енергія біомаси. Ці джерела є відновними та безмежно накопиченими, на відміну від викопних, це означає, що їх використання не веде до неминучого вичерпання» [25, с. 689]. Витрати будуть лише у вигляді земельної ренти (орендної плати за землю чи умовної «земельної ренти») у випадку встановлення сонячних панелей і вітрогенераторів на земельній поверхні, а також у вартості та обслуговуванні відповідного обладнання і його переробки чи консервування після відпрацювання свого строку придатності. Взаємна вигідність генерування енергії з альтернативних джерел домогосподарствами та державою повинна забезпечуватися вигідним для перших розміром «зелених» тарифів і водночас вигідним для держави співвідношенням пари «відпускна вартість електроенергії — “зелений” тариф». Поступово до цього йде [8, с. 66]. До аналогічного висновку доходить А.В. Павлига, яка серед сучасних тенденцій розвитку законодавства у сфері використання альтернативних джерел енергії найпер-

шим називає поступовий відхід від «зеленого» тарифу як самостійного засобу підтримки та перетворення його у допоміжний інструмент [22, с. 7]. Тобто зараз держава намагається вирівнювати величини пари «відпускна вартість електроенергії — “зелений” тариф». Високий «зелений» тариф виконав своє первинне завдання, стимулював перші етапи утворення сонячних електростанцій. Українські дослідники правильно визначають причини стрімкого розвитку сонячної енергетики в Україні: високу ставку «зеленого» тарифу, який прив’язаний до курсу євро та зафіксований до 2030 року, а також зниження цін на обладнання [6, с. 146].

Загалом упровадження альтернативних джерел енергії є перспективним напрямом економічного розвитку України, а саме для забезпечення незалежності від імпортованої електроенергії та покращення екологічної ситуації [14, с. 39]. Однак альтернативними джерелами енергії є не лише джерела, з яких отримується (генерується) електроенергія. Це може бути і переробка біоматеріалів у тверде паливо, яке також буде спалюватися в Україні або країнах, куди може бути експортоване з України. Але біологічні відходи і так часто безконтрольно спалюються або перегнивають, займаючи великі площі родючого ґрунту. Вітчизняні економісти пропонують розвиток галузі біопалива. На їхню думку, біопаливо в Україні продовжує нарощувати виробничі потужності й обсяги експорту за кордон, що дасть змогу конкурувати із закордонними експортерами біопалива, одночасно поліпшуючи власний екологічний стан [11, с. 52]. Сировини для переробки на біопаливо в Україні більш ніж достатньо, адже Україна є однією з найзасміченіших сміттєзвалищами країн Європи. Утім, виробництво біопалива призведе до потреби його спалювати, тому такі види альтернативних джерел енергії не можуть вважатись інноваційними, а в кращому випадку лише інвестиційними, особливо з огляду на вплив на екологію. Але «класичною пропозицією споживачеві інноваційної технології в секторі альтернативних джерел енергії може бути (радикальна) інновація, яка закриває попередні технології, так і модифікуюча (наприклад, плівкові елементи сонячних батарей). Часто зустрічаються комбінаторні інновації (наприклад, поєднання конструкційних елементів нововведень у вітроелектрогенераторі)» [3]. Вважаємо нагально необхідним для

України поєднання виробництва енергії із різних альтернативних джерел та ресурсів, проте з невеликим перехилом у бік максимально екологічних та інноваційних. Сучасний момент розвитку, а радше виживання української економіки та енергетики, зокрема в умовах війни, потребує застосування державою додаткових механізмів стимулювання розвитку суб’єктів малого бізнесу у сфері генерації енергії з альтернативних джерел. І тут велике значення має державна та міжнародна підтримка. Українські економісти вказують, що «світовий досвід використання різних механізмів державної підтримки розвитку альтернативної енергетики повинен бути врахований при виробленні державної політики в цій галузі, серед них пріоритетними є “зелений” тариф, “зелені сертифікати”, компенсації, інвестиційні гранти, пільгове оподаткування, субсидії та низьковідсоткові кредити» [24]. Проте способи такої підтримки залежать від поставлених кожною окремою державою завдань та її економічних можливостей. Наприклад, у межах ЄС, куди прагне вступити Україна, кожна країна-член ухвалює власні акти, якими, зокрема, визначені засоби підтримки переходу з видобутку класичних на альтернативні джерела енергії. Серед таких засобів є: реалізація проєктів з тривалим терміном окупності за кошти міжнародних фінансових організацій; компенсація тарифу або надбавки до ціни на електроенергію, вироблену з альтернативних джерел; застосування поняття «зелена енергія», що передбачає вищу ціну для її свідомого споживача; надання податкових пільг, пільгових кредитів, пільгових тарифів виробникам енергії з альтернативних джерел; встановлення квот на виробництво (споживання) електроенергії від відновлювальних джерел енергії та застосування штрафних санкцій за невиконання встановлених зобов’язань; ухвалення законодавчого припису про забезпечення відповідної частки альтернативної енергії в загальному енергобалансі у встановлений строк; проведення різномірних тендерів, встановлення спеціальних тарифів, «зелених» сертифікатів, видів та способів їх поєднання [2, с. 18].

**Висновки.** Аналіз положень законів України «Про енергетичну ефективність», «Про Фонд енергоефективності», «Про ринок електричної енергії», «Про альтернативні джерела енергії» дав можливість з’ясувати визначення поняття «енергоефективність», зміст і складові альтер-

нативних джерел енергії. Енергоефективність передбачає отримання не лише електричної енергії, але й інших видів енергії, ощадливе ставлення до енергоресурсів. Проте енергія є товаром, який вимірюється у фізичних та фінансових показниках, є об'єктом купівлі-продажу, постачання у відповідних договорах, і навіть часто стає засобом реалізації державної політики.

Положення згаданих у статті законів України заклали основи енергозбереження у державі і сформували базу для стимулювання громадян, домогосподарств і суб'єктів господарювання до вживання заходів з енергозбереження. У сьогоднішніх реаліях небезпечності функціонування суб'єктів великого енергетичного бізнесу важливе значення отримують суб'єкти малого бізнесу і домогосподарства, які розвивають альтернативні джерела енергії. Основним нормативним актом, що регулює відносини із енергозбереження завдяки використанню альтернативних джерел енергії, є Закон України «Про альтернативні джерела енергії». Альтернативні джерела енергії охоплюють відновлювані джерела енергії (інноваційна частина) та вторинні енергетичні ресурси (інвестиційна частина).

Прогресивним напрямом забезпечення енергоефективності в Україні є поєднання виробництва енергії із різних альтернативних джерел та ресурсів із невеликою перевагою серед них максимально екологічних та інновацій-

них. Так, виробництво біопалива і його подальше спалення хоча і сприяє подоланню проблеми зменшення площ сміттєзвалищ, є менш інноваційним проти виробництва енергії із альтернативних джерел: енергії сонця, вітру, припливів і відливів тощо.

Сучасний стан розвитку, а радше виживання української економіки та енергетики, зокрема в умовах війни, потребує застосування державою додаткових механізмів стимулювання розвитку суб'єктів малого бізнесу у сфері генерації енергії з альтернативних джерел. Для цього можна рекомендувати вітчизняному законодавцю продовжувати застосовувати уже відомі на практиці «зелені» тарифи, податкові пільги, а також упроваджувати відомі законодавству і практиці країн — членів ЄС «зелені» сертифікати, компенсації, інвестиційні гранти, субсидії, низьковідсоткові кредити, надбавки до ціни на електроенергію, вироблену з альтернативних джерел, квоти на виробництво (споживання) електроенергії з відновлюваних джерел енергії та застосування штрафних санкцій за невиконання встановлених зобов'язань, різномірні тендери тощо.

Перспективи подальших досліджень мають бути в окремому обґрунтуванні необхідності застосування кожного із наведених способів стимулювання розвитку, поширення альтернативних джерел енергії і в розробці та пропозиції правового забезпечення цих процесів.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Акименко О., Костюченко І. Перспективи впровадження альтернативних джерел енергії як крок до міжнародного співробітництва. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 4 (24). С. 43—50. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4\(24\)-43-50](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4(24)-43-50)
- Бабина О.М. Світовий досвід розвитку альтернативних джерел енергії. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 6 (111). С. 15—19.
- Бабина О.М. Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності у контексті розвитку альтернативних джерел енергії. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.105>
- Бодак О. Місце альтернативних джерел енергії в системі об'єктів екологічного права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 7. С. 57—61. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip\\_2017\\_7\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_7_12) (дата звернення: 22.12.2024).
- Volokhin V., Diahovchenko I., Derevyanko B. Electric Energy Accounting and Power Quality in Electric Networks with Photovoltaic Power Stations. *2017 IEEE International Young Scientists Forum on Applied Physics and Engineering (YSF 2017)* (Lviv, Ukraine. October, 17—20, 2017). Lviv. P. 36—39. URL: <http://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/8126588/> (дата звернення: 22.12.2024).
- Гончарук І.В., Бабина О.М., Ємчик Т.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії: фактори впливу. *БізнесІнформ*. 2021. № 10. С. 144—151.
- Грудницька С.М., Руденко Л.Д. Правове регулювання ринків електричної енергії в Україні та інших країнах: порівняльно-правовий аналіз. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С. 153—157.
- Деревянко Б.В. Тенденції розвитку законодавства України про «зелені» тарифи на електричну енергію. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 2(71). С. 62—71. URL: <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/257> (дата звернення: 22.12.2024).

9. Джумагелдієва Г.Д. Стимулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні: економіко-правовий аспект. *Вісн. НАН України*. 2012. № 10. С. 26—30.
10. Дзядикович Ю.В. Шляхи гарантування енергетичної безпеки України. *Інноваційна економіка*. 2014. № 3(52). С. 25—30.
11. Домашенко М.Д., Школа В.Ю., Троян М.Ю., Домашенко В.С. Розвиток альтернативних (чистих) джерел енергії: досвід ЄС. *БізнесІнформ*. 2021. № 4. С. 48—53.
12. Джумагелдієва Г.Д., Єремеева Н.В. Економіко-правова сутність і структура енергопростору. *Економіка та право*. 2017. № 3 (48). С. 27—37. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2017.03.027>
13. Ілларіонов О.Ю. Адаптація вугільного законодавства України до норм Європейського Союзу. *Економіка та право*. 2008. № 2(21). С. 90—97.
14. Іщук Л.І., Ніколаєва А.М., Пиріг С.О. Альтернативні джерела енергії — основа економічного розвитку України. *Економічний форум*. 2019. № 2. С. 35—39.
15. Калетнік Г.М., Пиндик М.В. Поняття альтернативних джерел енергії та їх місце в реалізації політики енергоєфективності України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 8. С. 7—18.
16. Kirin R., Hryshchak S., Illarionov O. (2020). Features of legal support for the operation of small atypical Ukrainian coal mines under contractual conditions of a public-private partnership. *Mining of Mineral Deposits*. Vol. 14. Iss. 2. P. 128—137.
17. Кірін Р.С., Хомин В.С. Розвиток права альтернативної енергетики в умовах енергетичної трансформації України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2024. № 2. С. 49—55. <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-2-9630>
18. Кузьміна М.М. Поняття та види енергії з альтернативних джерел. *Вісн. Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Сер.: *Економічна теорія та право*. 2013. № 3(14). С. 134—141. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua\\_etp\\_2013\\_3\\_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2013_3_16) (дата звернення: 22.12.2024).
19. Кулик О.І. Способи стимулювання використання альтернативних джерел енергії за законодавством України та Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 86—91.
20. Нараєвський С.В. Класифікація традиційних та альтернативних джерел і технологій отримання енергії. *Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент*. 2012. Вип. 9(1.1). С. 255—269. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnem\\_2012\\_9%281%29\\_\\_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnem_2012_9%281%29__31) (дата звернення: 22.12.2024).
21. Неміш П.Д. Ефективність використання альтернативних джерел енергії. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 1. С. 140—147.
22. Павлига А.В. Правове регулювання використання альтернативних джерел енергії в Україні: дис. ... д-ра філософії: 08 «Право». Одеса, 2023. 219 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad5a7bd3-e7cb-4d9c-8c5e-6f6dfb79d9ff/content> (дата звернення: 22.12.2024).
22. Дерев'янко Б.В., Попович Т.Г. Правові аспекти стимулювання використання «зеленої» енергії у транспортній сфері України. *Наук. записки. Сер.: Право*. 2022. № 13. С. 236—242. <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-13-1>
23. Христенко Г.М., Гурська І.С. Інноваційно-інвестиційна діяльність у розвитку альтернативних джерел енергії. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.83>
24. Циганок К.О., Череп А.В. Альтернативні джерела енергії як засіб ресурсоефективності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 688—691.
25. Шкурідін Є.Є. Поняття альтернативних джерел енергії. *Молодий вчений*. 2014. № 4(07). С. 42—44. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv\\_2014\\_4%2807%29%282%29\\_\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_4%2807%29%282%29__12) (дата звернення: 22.12.2024).

Надійшла 19.12.2024

## REFERENCES

1. Akymenko O., Kostiuchenko I. Perspektyvy vprovadzhennia alternatyvnykh dzherel enerhii yak krok do mizhnarodnoho spivrobitnytstva. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. 2020. No. 4 (24). P. 43-50. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4\(24\)-43-50](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4(24)-43-50) [in Ukrainian].
2. Babyna O.M. Svitovyi dosvid rozvytku alternatyvnykh dzherel enerhii. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. 2019. No. 6 (111). P. 15-19 [in Ukrainian].
3. Babyna O.M. Sutnist innovatsiino-investytsiinoi diialnosti u konteksti rozvytku alternatyvnykh dzherel enerhii. *Efektivna ekonomika*. 2021. No. 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.105> [in Ukrainian].
4. Bodak O. Mistse alternatyvnykh dzherel enerhii v systemi obektiv ekolohichnoho prava Ukrainy. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2017. No. 7. P. 57-61. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip\\_2017\\_7\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_7_12) [in Ukrainian].
5. Volokhin V., Diahovchenko I., Derevyanko B. Electric Energy Accounting and Power Quality in Electric Networks with Photovoltaic Power Stations. *2017 IEEE International Young Scientists Forum on Applied Physics and Engineering (YSF 2017)* (Lviv, Ukraine. October, 17—20, 2017). Lviv. P. 36-39. URL: <http://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/8126588/>
6. Honcharuk I.V., Babyna O.M., Yemchuk T.V. Innovatsiino-investytsiina diialnist u rozvytku alternatyvnykh dzherel enerhii: faktory vplyvu. *BiznesInform*. 2021. No. 10. P. 144-151 [in Ukrainian].

7. Hrudnytska S.M., Rudenko L.D. Pravove rehuliuвання ryнкiv elektrychnoi enerhii v Ukraini ta inshykh krainakh: porivnialno-pravovyi analiz. *Porivnialno-analitychne pravo*. 2018. No. 5. P. 153-157 [in Ukrainian].
8. Derevianko B.V. Tendentsii rozvytku zakonodavstva Ukrainy pro “zeleni” taryfy na elektrychnu enerhiiu. *Pravovyi chasopys Donbasu*. 2020. No. 2 (71). P. 62-71. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/257> [in Ukrainian].
9. Dzhumaheldiieva H.D. Stymuliuvannya rozvytku alternatyvnoi enerhetyky v Ukraini: ekonomiko-pravovyi aspekt. *Visn. NAN Ukrainy*. 2012. No. 10. P. 26-30 [in Ukrainian].
10. Dziadykevych Yu.V. Shliakhy harantuvannya enerhetychnoi bezpeky Ukrainy. *Innovatsiina ekonomika*. 2014. No. 3 (52). P. 25-30. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2017.03.027> [in Ukrainian].
11. Domashenko M.D., Shkola V.Iu., Troian M.Iu., Domashenko V.S. Rozvytok alternatyvnykh (chystykh) dzherel enerhii: dosvid YeS. *BiznesInform*. 2021. No. 4. P. 48-53 [in Ukrainian].
12. Dzhumaheldiieva H.D., Yermieieva N.V. Ekonomiko-pravova sutnist i struktura enerhoprostoru. *Ekonomika ta pravo*. 2017. No. 3 (48). P. 27-37 [in Ukrainian].
13. Illarionov O.Iu. Adaptatsiia vuhilnoho zakonodavstva Ukrainy do norm Yevropeiskoho Soiuzu. *Ekonomika ta pravo*. 2008. No. 2 (21). P. 90-97 [in Ukrainian].
14. Ishchuk L.I., Nikolaieva A.M., Pyrih S.O. Alternatyvni dzherela enerhii — osnova ekonomichnoho rozvytku Ukrainy. *Ekonomichnyi forum*. 2019. No. 2. P. 35-39 [in Ukrainian].
15. Kaletnik H.M., Pyndyk M.V. Poniattia alternatyvnykh dzherel enerhii ta yikh mistse v realizatsii polityky enerhoefektyvnosti Ukrainy. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. 2016. No. 8. P. 7-18 [in Ukrainian].
16. Kirin R., Hryshchak S., Illarionov O. (2020). Features of legal support for the operation of small atypical Ukrainian coal mines under contractual conditions of a public-private partnership. *Mining of Mineral Deposits*. Vol. 14. Iss. 2. P. 128-137.
17. Kirin R.S., Khomin V.S. Development of alternative energy law in the context of energy transformation of Ukraine. *International scientific journal “Internauka”. Series: “Legal Sciences”*. 2024. No. 2. P. 49-55. <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-2-9630> [in Ukrainian].
18. Kuzmina M.M. Poniattia ta vydy enerhii z alternatyvnykh dzherel. *Visn. Nats. un-tu “Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho”. Ser.: Ekonomichna teoriia ta pravo*. 2013. No. 3(14). P. 134-141. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua\\_etp\\_2013\\_3\\_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2013_3_16) [in Ukrainian].
19. Kulyk O.I. Sposoby stymuliuvannya vykorystannia alternatyvnykh dzherel enerhii za zakonodavstvom Ukrainy ta Yevropeiskoho Soiuzu. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2018. No. 4. P. 86-91 [in Ukrainian].
20. Naraievskiy S.V. Klasyfikatsiia tradytsiinykh ta alternatyvnykh dzherel i tekhnolohii otrymannia enerhii. *Ekonomichni nauky. Ser.: Ekonomika ta menedzhment*. 2012. Vyp. 9(1.1). P. 255-269. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem\\_2012\\_9%281%29\\_\\_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnem_2012_9%281%29__31) [in Ukrainian].
21. Nemish P.D. Efektyvnist vykorystannia alternatyvnykh dzherel enerhii. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. 2015. No. 1. P. 140-147 [in Ukrainian].
22. Pavlyha A.V. Pravove rehuliuвання vykorystannia alternatyvnykh dzherel enerhii v Ukraini: dys. ... d-ra filosofii: 08 “Pravo”. Odesa, 2023. 219 p. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad5a7bd3-e7cb-4d9c-8c5e-6f6dfb79d9ff/content> [in Ukrainian].
23. Derevianko B.V., Popovych T.H. Pravovi aspekty stymuliuvannya vykorystannia “zelenoi” enerhii u transportnii sferi Ukrainy. *Naukovi zapysky. Ser.: Pravo*. 2022. No. 13. P. 236-242. <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-13-1> [in Ukrainian].
24. Khrystenko H.M., Hurska I.S. Innovatsiino-investytsiina diialnist u rozvytku alternatyvnykh dzherel enerhii. *Efektyvna ekonomika*. 2021. No. 8. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.83> [in Ukrainian].
25. Tsyhanok K.O., Cherep A.V. Alternatyvni dzherela enerhii yak zasib resursoefektyvnosti. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2018. Vyp. 22. P. 688-691 [in Ukrainian].
26. Shkuridin Ye.Ie. Poniattia alternatyvnykh dzherel enerhii. *Molodyi vchenyi*. 2014. No. 4 (07). P. 42-44. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv\\_2014\\_4%2807%29%282%29\\_\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_4%2807%29%282%29__12) [in Ukrainian].

Received 19.12.2024

Artem SOLOHUB,

Postgraduate State Organization

“V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research  
of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv, Ukraine

[orcid.org/0009-0002-7197-4921](https://orcid.org/0009-0002-7197-4921)

## LEGAL PROVISION FOR THE DEVELOPMENT OF ALTERNATIVE ENERGY SOURCES AND IMPROVING ENERGY EFFICIENCY

The aim of the paper was to investigate the normative and theoretical definitions of the concept of “energy efficiency” and related concepts, identify the components of alternative energy sources, propose a direction for ensuring energy efficiency in Ukraine, and provide recommendations to the legislator on certain means of supporting the development of alternative energy sources and increasing the level of “energy efficiency”. Results. The paper analyzes and, using other methods, evaluates the provisions of the laws of Ukraine “On Energy Efficiency”, “On the Energy Efficiency Fund”, “On the Electricity Market”, and “On Alternative Energy Sources”, in particular in terms of defining energy efficiency, energy, principles of a thrifty attitude to energy use, the Energy Efficiency Fund, traditional and alternative energy sources, etc. The emphasis is on the fact that energy efficiency involves obtaining not only electricity but also other types of energy. Such energy is an object of purchase and sale. It is shown that renewable energy sources and secondary energy resources are two components of alternative classical energy sources. The methods and means of stimulating the production (generation) of energy from alternative sources by the state, in particular the establishment and application of a “green” tariff, are analyzed. Alternative energy sources include renewable energy sources (innovative part) and secondary energy resources (investment part). In the current realities of martial law and threats to the Ukrainian energy sector, the state is proposed to more widely apply mechanisms for stimulating the development of small economic entities in the field of energy generation from alternative sources: to apply “green” tariffs, tax breaks, known in practice for several years, as well as to apply “green” certificates, compensations, investment grants, subsidies, low-interest loans, surcharges to the price of electricity generated from alternative sources, quotas for the production (consumption) of electricity from renewable energy sources and the application of penalties for failure to fulfill the established obligations, heterogeneous tenders, etc.

**Keywords:** energy efficiency, alternative energy sources, business entity, energy saving, tax benefits, energy production (generation).